

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

Een toevalsvondst 'Achter de Latten' te
Leuven (Vlaams-Brabant)

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

Dit rapport maakt deel uit van de reeks Onderzoeksrapporten van het agentschap Onroerend Erfgoed.

64: Een toevalsvondst 'Achter de Latten' te Leuven (Vlaams-Brabant)
Onderzoeksrapport van een archeologische toevalsvondst

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the Flemish Government,
Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Sonja Vanblaere

OMSLAGILLUSTRATIE
De muurresten van het oude depot, Achter de Latten, Leuven, september 2014
© agentschap Onroerend Erfgoed

agentschap Onroerend Erfgoed
Koning Albert II-laan 19 bus 5
1210 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Open Data Licentie Vlaanderen v. 1.2.
This work is licensed under the Free Open Data Licence Flanders v. 1.2

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van de licentie.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ISSN 1371-4678

EEN
TOEVALSVONDST
‘ACHTER DE LATTEN’
IN LEUVEN (VLAAMS-
BRABANT)

Onderzoeksrapport van een
archeologische toevalsvondst

GEERT VYNCKIER, BRIGITTE COOREMANS & KRISTOF HANECA

INHOUD

1	ADMINISTRATIEVE FICHE VAN HET PROJECT	7
2	INLEIDING.....	8
2.1	AANLEIDING EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK.....	8
2.2	DANKWOORD.....	9
3	TOPOGRAFIE EN SITUERING VAN DE OPGRAVING	9
4	ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	12
5	HISTORISCH KADER	13
6	CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE STUDIE.....	15
7	RESULTATEN VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK.....	22
7.1	INLEIDING EN WERKWIJZE	22
7.2	DE SPOREN	23
7.3	DE VONDSTEN	26
7.4	MACROBOTANISCH ONDERZOEK.....	27
7.5	HOUTONDERZOEK.....	28
8	INTERPRETATIE EN CONCLUSIE.....	28
9	BIBLIOGRAFIE	29
10	BIJLAGEN	30
10.1	SPORENLIJST.....	30
10.2	FOTO INVENTARIS.....	30
10.3	FOTO'S.....	30

Dit rapport kwam tot stand in samenwerking met volgende partners:

Stad Leuven

Koninklijke Bam Groep nv

Leuvens Historisch Genootschap

Rapportage

**Geert Vynckier
Brigitte Cooremans
Kristof Haneca**

Terreinwerk

**Jurgen Staf
Rudi Roosen
Jos Wijnants
Geert Vynckier**

Fotografie

**Geert Vynckier
Kris Vande Vorst**

Opmetingen

Johan Van Laecke

Tekenwerk en plannen

**Geert Vynckier
Marc Van Meenen
Johan Van Laecke**

1 ADMINISTRATIEVE FICHE VAN HET PROJECT

Leuven Achter de Latten: LE14AC	
Uitvoerder (bedrijf, instelling, privépersoon)	Agentschap Onroerend Erfgoed
Verantwoordelijke dossier	Geert Vynckier
Beheer en plaats van geregistreerde data en opgravingsdocumentatie	Depot-OE – Jekerstraat 10 – 3700 Tongeren
Beheer en plaats van vondsten en monsters	Depot-OE – Jekerstraat 10 – 3700 Tongeren
Dossiernr. & machtigingsnr.	ID: 8_2014_056 & 2014/385
Site-naam	LE14AC (Leuven 2014 Achter de Latten)
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, plaats)	Vlaams-Brabant – Leuven – Leuven – Achter de Latten
Kadasterperceel (gemeente, afdeling, sectie, perceelnummer(s))	Leuven 1ste afd., sectie A, openbaar domein
Bounding Box:	Pt A : 173292.970 – 175329.874 Pt B : 173300.750 – 175332.540
Begin- en einddatum van uitvoering van het onderzoek	26/09/2014
Relaties	*Het site ligt in de historische stadskern van Leuven: https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11901 *Het nabijgelegen Openbaar Entrepot is opgenomen in de vastgestelde bouwkundige inventaris, in de inventaris bouwkundige erfgoedrelicten en is beschermd als monument. https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/200055 https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/568 *Net ten noorden van het site ligt de beschermdde archeologische site van Keizersberg. https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/3508 *CAI locatie 207174
Trefwoorden	Vlaams-Brabant – Leuven - Leuven Archeologische sporen Gebouwen en structuren –economische gebouwen– depot Nieuwste tijd – 19de eeuw – 20ste eeuw Toevalsvondst
Administratief toezicht	Agentschap Onroerend Erfgoed Steven Mortier, Els Patrouille & Marc Brion

////////////////////////////////////

2 INLEIDING

2.1 AANLEIDING EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Op 23/09/2014 werd door de stad Leuven¹ aan het agentschap Onroerend Erfgoed een toevalsvondst gemeld in de straat ten noorden van het 'Entrepot' aan de vaart te Leuven. Tijdens wegenis- en infrastructuurwerken in de straat 'Achter de Latten', in het kader van de opwaardering van de vaartkom, werd een imposante bakstenen muur-en boogfundering aangetroffen. Samen met collega Els Patrouille werd de vondst voor het eerst bezocht op 23/09/2014 (fig. 1). Het was meteen duidelijk dat het oude funderingen waren van het openbare stapelhuis of 'Entrepot' dat voorafging aan het huidige dat in 1954 werd gebouwd. Met de aannemer en werfleider werd ter plaatse overeengekomen om de vondst met een ploeg van het agentschap te registreren; het terrein werd afgesloten voor het onderzoek. De aannemer stelde een kleine graafmachine ter beschikking om het ruwere grondwerk onder begeleiding van een archeoloog uit te voeren. Het opgravings- en registratiewerk werd uitgevoerd op 26/09/2014 door één archeoloog en drie technische assistenten. De archeologische resten werden gegeorefereerd ingemeten en met de hand ingetekend. Voor de eerste maal werden resten onderworpen aan het fotograferen voor een 3D weergave.

Fig. 1: Toestand op het terrein tijdens het eerste bezoek op 23/09/2014 (foto Els Patrouille).

¹ Anke Vanluyten, Ruimtelijke ontwikkeling – studiedienst weg- en waterbeheer.

2.2 DANKWOORD

Veel dank gaat uit naar de Koninklijke BAM groep die een machine ter beschikking stelde en ons verder logistiek steunde. Ook willen we de medewerkers van de stad Leuven en de leden van het Leuvens Historisch Genootschap danken voor hun interesse en het geven van de nodige afbeeldingen en informatie. Verder willen we nog enkele medewerkers van het agentschap Onroerend Erfgoed bedanken: Koen De Grootte voor zijn ideeën en het nalezen van de tekst, Johan Van Laecke voor zijn meetwerk en het aanleveren van kaarten, Kris Vandevorst voor de professionele foto's, André Detloff en Marc Van Meenen voor het digitaliseren van de plannen en het verwerken van de opgravingsplannen tot bruikbare tekeningen voor dit rapport, de technische medewerkers Rudi Roosen, Jurgen Staf en Jos Wijnants die op het terrein werkzaam waren en Daisy Van Cotthem en Glenn Laeveren voor het nakijken van de layout.

3 TOPOGRAFIE EN SITUERING VAN DE OPGRAVING

De vindplaats ligt aan de noordelijke rand van het historisch centrum van Leuven in de vallei van de Dijle. Ten oosten bevindt zich de vaartkom en het kanaal Leuven-Dijle. De Dijle stroomt via een vijftal zijarmen door Leuven en loopt verder naar de noordelijke laagvlakte (fig. 2). Ten zuiden van de vindplaats loopt de Voer in de Dijlebedding.

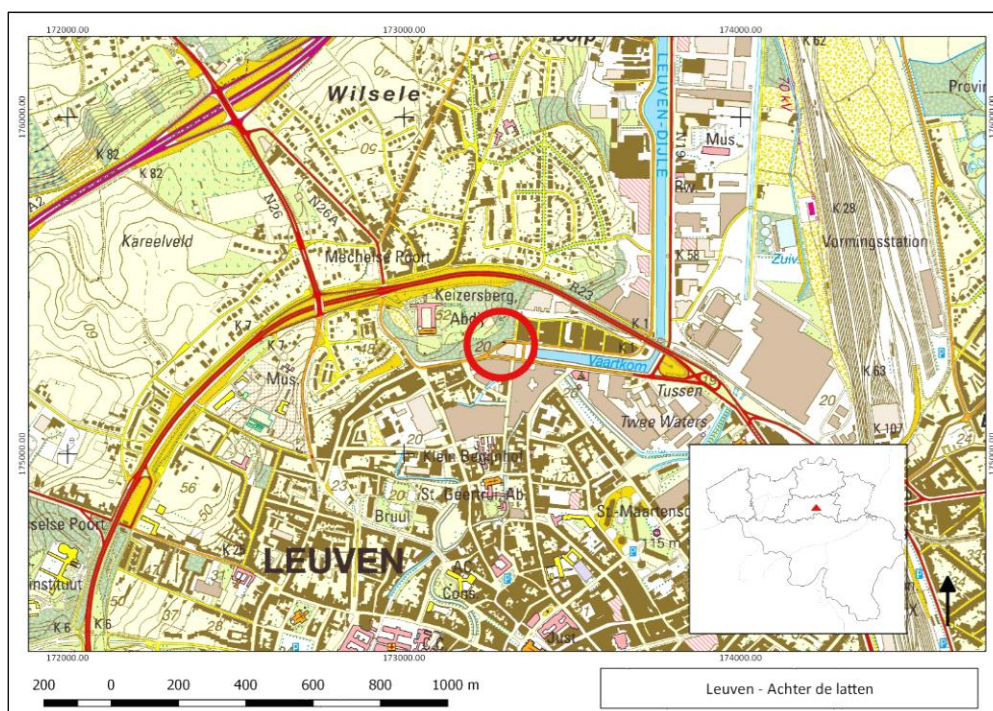

FIG. 2: Topografische kaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst. (© AGIV).

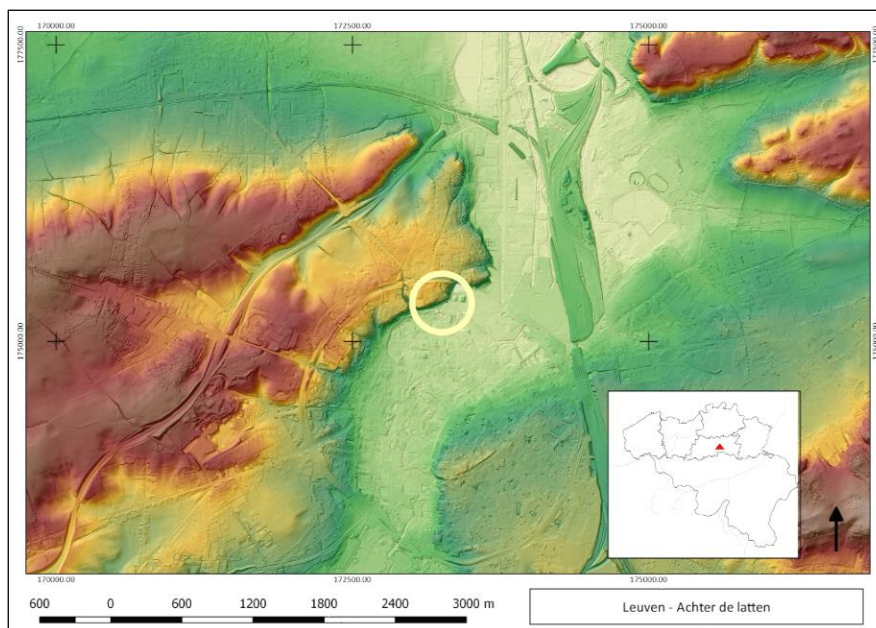

FIG. 3: DHM met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst (© AGIV).

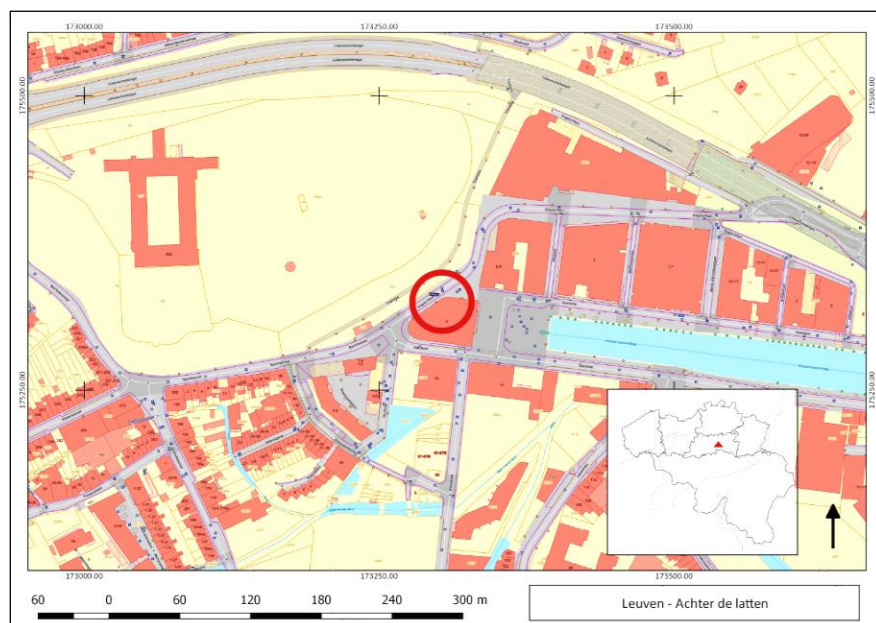

FIG. 4: Kadasterkaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst (© AGIV).

De vindplaats ligt aan de zuidelijke voet van de Keizersberg, één van de heuvels van het Brabants plateau waarop de vroegere hertogelijke burcht en de Sint-Janskerk zich situeerden. Op dit ogenblik wordt de dominante heuveltop ingenomen door de abdij Keizersberg, die dateert van het einde van de 19de eeuw (fig. 3 en 4). De site ligt net op de rand van de zandleem- (in het westen) en zandstreek (in het oosten), op de bodemkaart (fig. 5) volledig in bebouwde zone gesitueerd (OB). Op het DHMII is echter duidelijk te zien dat de site zich te midden van de smalle vallei van de Dijle bevindt en dat er bijgevolg talrijke leem-, klei- en rivierafzettingen moeten aanwezig zijn. Op

het gewestplan ligt het onderzoeksgebied in een gebied van stedelijke ontwikkeling, wat nog volop aan de gang is. Ten noorden is de Keizersberg ingekleurd als parkgebied terwijl de zuidelijk gelegen delen van de stad als woongebieden dienst doen. Het industriegebied dat zich vroeger rond de vaartkom situeerde werd meer naar het westen verplaatst en bevindt zich nu aan de westelijke zijde van het kanaal.

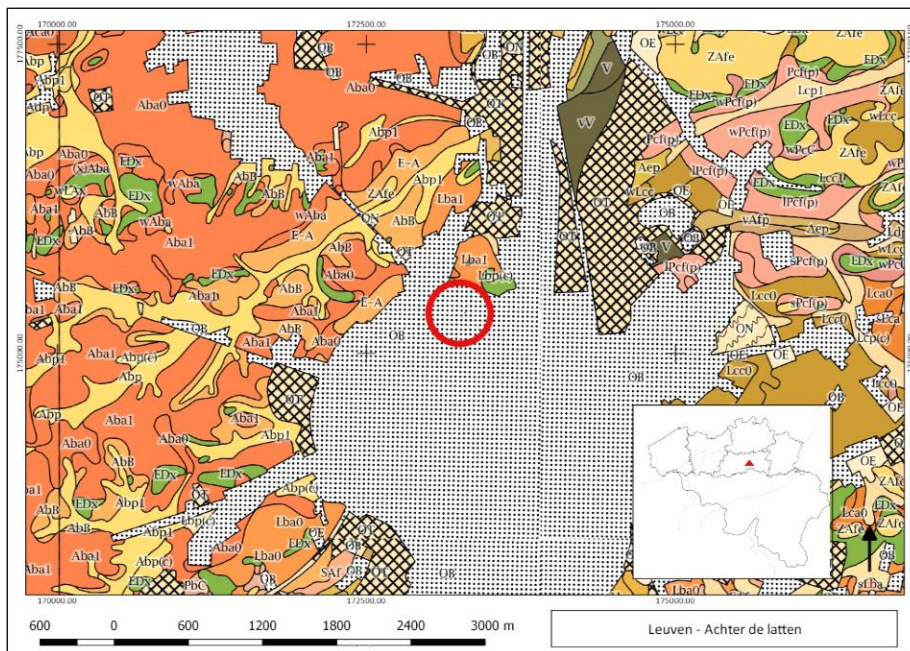

FIG. 5: Bodemkaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst (© AGIV).

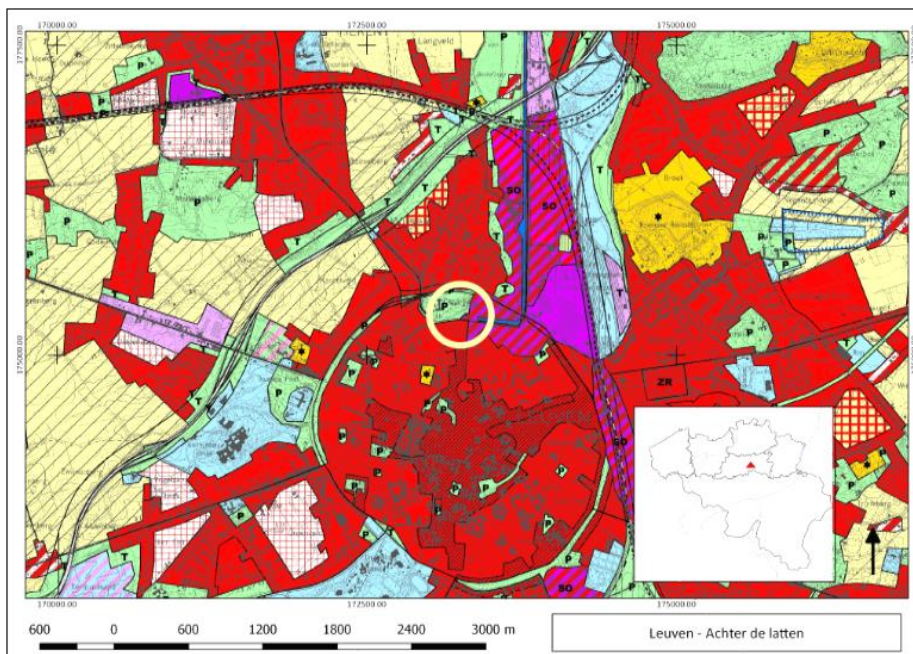

FIG. 6: Gewestplan met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst (© AGIV).

4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS²

De vindplaats ligt net aan de noordelijke rand van de historische stadskern van Leuven, aan de voet van de Keizersberg. In de 13de eeuw werd het vlakke plateau van de Keizersberg (CAI Locatie: 150673) ingenomen door een burcht van de hertogen van Brabant met ten oosten ervan de Sint-Janskerk met een commanderij van de Tempeliers (eind 12de–begin 13de eeuw), later van de hospitaalridders van Sint-Jan (tot de 17de eeuw). Oude opgravingen op de burcht en de Sint-Janskerk door pater Dominique Van Humbeek (1943-1944) waren gericht op de tweede poorttoren, de walmuur en het woonhuis³. Ook uit de 18de en de 19de eeuw zijn er beschrijvingen bekend van vondsten op dit site, gerelateerd aan de burcht en de commanderij.

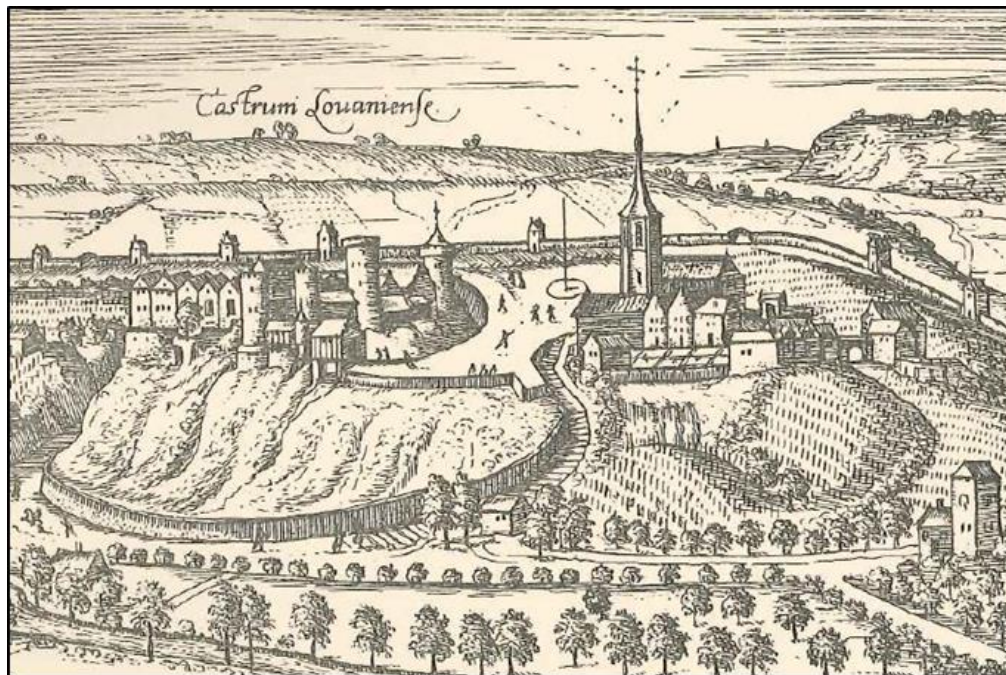

FIG. 7: Gravure van Gramaye uit 1606. Zich op het 'Castrum Lovaniense, de kerk en de achterliggende tweede stadsmuur (uit: Deckers 2008, 9).

In het kader van de latere archeologische bescherming werd hier in 2010 een verkennend en evaluerend onderzoek uitgevoerd waaronder een visuele terreinverkenning, geofysisch onderzoek, booronderzoek, metaaldetectie-onderzoek, archeologische begeleiding bij de aanleg van wandelpaden en een proefsleuvenonderzoek⁴. Drie afzonderlijke kleinschalige vooronderzoeken in 2011⁵ aan de zuidelijke toegang, de Wolvengang en de burchtmuur gaven aanvullende informatie over de archeologische resten op de Keizersberg. De Keizersberg werd uiteindelijk op 03/10/2014⁶ als archeologisch site beschermd.

Aan het oosteinde van het kanaal Leuven-Dijle net voor het 'Entrepot' werd in 2012 een toevalsvondst gemeld (CAI Locatie: 160514). Het betrof een imposante muur opgetrokken in baksteen en aan één zijde afgewerkt met paramentsteen uit ijierzandsteen. De juiste datering en

² <https://cai.onroerenderfgoed.be/>.

³ Het opgravingsarchief en enkele brieven bevinden zich in het archief van de abdij Keizersberg. Meerdere brieven worden bewaard in het archief van het agentschap Onroerend Erfgoed.

⁴ Sevenants *et al.* 2010.

⁵ Door ARON bvba; Reygel *et al.* 2011a; Reygel *et al.* 2011b; Reygel 2012; Wesemael 2011.

⁶ Cousserier 2014.

betekenis van de muur blijven een raadsel. Het zou kunnen gaan om een oude kaaimuur of oevermuur⁷. Tijdens de herinrichtingswerken langs de Sluisstraat, iets ten zuiden van de site (150 m), werden tijdens een werfbezoek langs de Dijle resten van oude kademuren aangetroffen, opgebouwd in baksteen en enkele natuurstenen (CAI Locatie: 207173). Net ten westen van deze kademuren werden in 2016 tussen de Sluisstraat en de Glasblazerijstraat, tijdens de registratie van een toevalsvondst (CAI Locatie: 210770) en een later archeologisch vooronderzoek⁸ (CAI Locatie: 211281), meerdere bakstenen muur- en funderingsfragmenten aangetroffen die overeenkomen met de muren van de perceelsafbakening op de kadasterkaart van 1813. Ook resten van een stratigrafisch oudere muur werden aangetroffen.

5 HISTORISCH KADER⁹

De muur werd aangetroffen vlakbij het huidige 'Entrepot' aan de vaartkom¹⁰ te Leuven en behoorde zeker toe aan een voorloper van dit 'Entrepot'. Het vroegste openbaar 'Entrepot' situeerde zich echter in de Vaartstraat waar het vanaf 1752 zijn onderkomen vond in de overblijvende gebouwen van de vroegere 'broodovens', die in 1746 door de Franse troepen aldaar waren opgericht. In 1791 werd een nieuw 'Entrepot' gebouwd aan de toen nog doorlopende Stapelhuisstraat ten zuiden van het kanaal. De vermoedelijke ontwerpplannen van dit 'Entrepot' zijn bewaard in het Rijksarchief (fig. 8)¹¹. Toen dit door de toenemende transitohandel in de Vaartkom te klein werd, bouwde men in 1846-1849 ten westen van het 'Pleintjen' voor de vaartkom een nieuw en groter stapelhuis met een rechthoekige binnenplaats naar de plannen van stadsarchitect F.H. Laenen. Door dit imposante, karakteristieke gebouw met zes bouwlagen werd het zicht op de Keizersberg afgesloten. In 1850 werd de Vaartkom aangesloten op het spoorwegnet voor een betere en sneller aan- en afvoer van goederen. Het 'Entrepot' werd in 1852 aan de achterzijde uitgebreid met een zoutmagazijn dat op zijn beurt uitgebreid werd met een opslagplaats voor suiker. Bij deze laatste uitbreiding werd een deel van de Keizersberg afgegraven. Tijdens WOII werd het gebouw door brand geteisterd en in 1944 door bombardementen volledig in puin gelegd (fig. 9). In 1954 werd het huidige 'Openbaar Entrepot' gebouwd en in gebruik genomen in 1956. Het doet nu dienst als Openbaar Entrepot voor de Kunsten (OPEK).

⁷ Vynckier 2012a; Vynckier 2012b.

⁸ Vander Ginst *et al.* 2016.

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200055>.

¹⁰ Het kanaal Leuven-Dijle dateert van 1751 en werd voor het eerst gebruikt in 1753.

¹¹ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>.

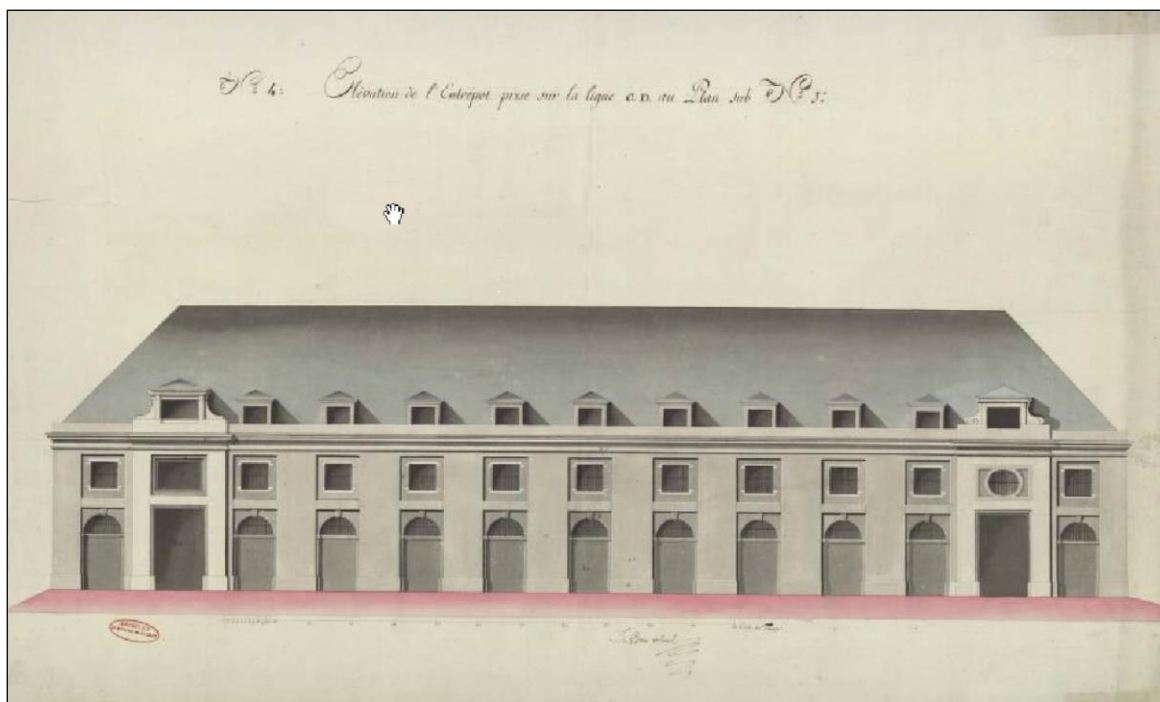

FIG. 8: Eén van de bouwplannen van het 'Entrepot' uit 1787. (© Het Rijksarchief)

FIG. 9: Kijk op het in 1944 door luchtbombardementen vernielde Entrepot en de geteisterde vaartkom.

6 CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE STUDIE

De oudste geconsulteerde afbeelding van de omgeving van de site dateert uit 1540, een stadsgezicht van Woensam van Worms waar aan de voet van de zuidelijke helling van de Keizersberg talrijke woningen zijn afgebeeld (fig. 10). De kaart van Deventer uit 1550-1560 toont alleen straten met de aanpalende woningen (fig. 11). Ook op latere kaarten zien we steeds eenzelfde beeld van de omgeving¹². De laatste kaart zonder het nieuwe kanaal Leuven-Dijle is deze van Villaret uit 1745 waarop de Keizersberg duidelijk met de toenmalige bebouwing wordt aangegeven (fig. 12). De plaats waar later het 'Entrepot' zal komen is op deze kaart nog volledig vrij van bebouwing. De Sint-Janskerk en de burcht staan er nog op aangeduid net zoals de zuidelijke toegangsweg naar de Keizersberg.

FIG. 10: Zicht vanuit het zuiden op de Keizersberg. Tekening uit 1540 van Woensam van Worms. (© KBR)

FIG. 11: Detail van het stadsplan van Leuven van Jacob van Deventer uit 1550-1560 met aanduiding van de plaats van de site. (©KBR)

¹² Vynckier 2012a; in dit rapport worden meerdere afbeeldingen besproken van hetzelfde gebied aan de vaartkom.

FIG. 12: Detail van het stadsplan van Leuven op de kaart van Villaret uit 1745 met aanduiding van de plaats van de site.

FIG. 13: Detail van het stadsplan van Leuven op de Kabinetskaart van Graaf de Ferraris uit 1771-1778 met aanduiding van de plaats van de site. (©KBR)

Voor het eerst verschijnt het kanaal, in 1753 in gebruik genomen, op de kaart van Graaf de Ferraris uit 1771-1778 (fig. 13). Rond de vaartkom staan nieuwe gebouwen en de Dijle werd omgeleid. Van een entrepot aan de vaartkom, is nog geen sprake. Dit is ook zo op het primitief kadaster uit 1829 waar duidelijk nog enkele gebouwen zijn bijgekomen (fig. 14).

Het nieuw gebouwde 'Entrepot' ten westen van de vaart, gebouwd in 1846-1849, staat voor het eerst afgebeeld op de kaart van Vandermaelen (fig. 15) uit 1850, op de topografische kaart van 1868 en 1891 (fig. 16-17) een kadasterkaart uit 1909 (fig. 18) en de topografische kaart van 1931 (fig. 19). Het nieuwe stapelhuis is duidelijk te herkennen op al deze plannen door de robuuste muren en de rechthoekige binnenplaats. Op de kaart van 1931 verschijnt voor het eerst de nieuwe abdij op de Keizersberg, in gebruik genomen in 1899¹³ en is het duidelijk te zien dat de Keizersberg in het zuiden nog niet voor een deel werd afgegraven zoals in het huidige straatbeeld zichtbaar is.

¹³ <http://www.keizersberg.be/>

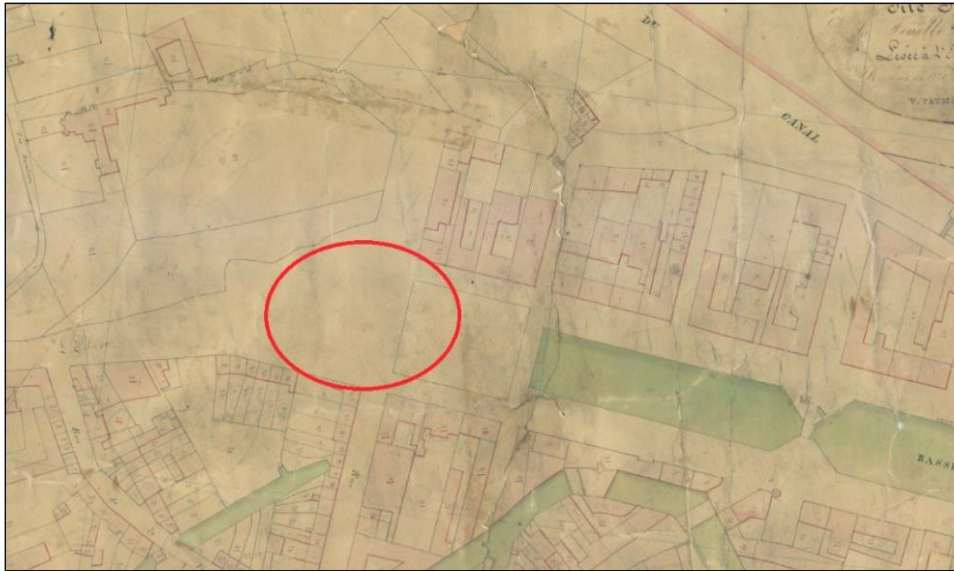

FIG. 14: Detail van het stadsplan van Leuven op het primitief kadaster uit 1829 met aanduiding van de plaats van de site.
 (© stadsarchief Leuven)

FIG. 15: Detail van het stadsplan van Leuven op de kaart van Ph. Vandermaelen met aanduiding van de plaats van de site.
 (©KBR)

FIG. 16: Detail van het stadsplan van Leuven op de kaart van Dépôt de la Guerre uit 1865 met aanduiding van de plaats van de site. (©NGI)

FIG. 17: Detail van het stadsplan van Leuven op de kaart van Dépot de la Guerre uit 1890 met aanduiding van de plaats van de site. (©NGI)

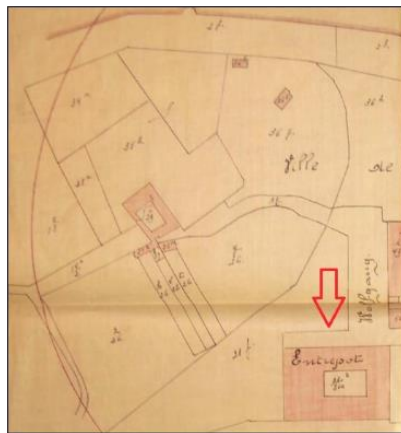

FIG. 18: Detail van het stadsplan van Leuven op een kadastrale kaart uit 1909 met aanduiding van de plaats van de site (uit: Deckers 2008, 18).

FIG. 19: Detail van het stadsplan van Leuven op de kaart van Dépot de la Guerre uit 1920 met aanduiding van de plaats van de site. (©NGI)

Naast de cartografische bronnen zijn er eveneens meerdere iconografische gegevens gekend. Een eerste schilderij van Louis Marie Autissier uit 1804 toont de vaartkom vóór de bouw van het 'Entrepot'¹⁴ (fig. 20). De zuidelijke helling van en de Sint-Janskerk op de Keizersberg zijn nog duidelijk te zien. Twee foto's (postkaarten) van na 1850¹⁵ of begin 20ste eeuw tonen de vaartkom met het nieuwe 'Entrepot' erop afgebeeld (fig. 21-22). Ook de nieuwe abdij op de Keizersberg is herkenbaar. Op een iets oudere foto krijgen we een duidelijker beeld van de constructie zelf van het 'Entrepot. Voor zover zichtbaar is de abdij op de Keizersberg nog niet aanwezig. Een laatste afbeelding toont ons het 'Entrepot' zoals het in 1954 werd gebouwd.

FIG. 20: Zicht op de vaartkom op een schilderij van Louis Marie Autissier uit 1804.

¹⁴ Uit het museum M te Leuven http://www.europeana.eu/portal/nl/record/2023006/24062A51_prief_16680.html.

¹⁵ De spoorlijn, aangelegd in 1850, met de wagons erop zijn al duidelijk zichtbaar.

FIG. 21: Zicht op de Vaartkom op een foto van het einde 19de-begin 20ste eeuw. (©delcampe.net)

FIG. 22: Zicht op de Vaartkom op een foto van het einde 19de-begin 20ste eeuw. (©delcampe.net)

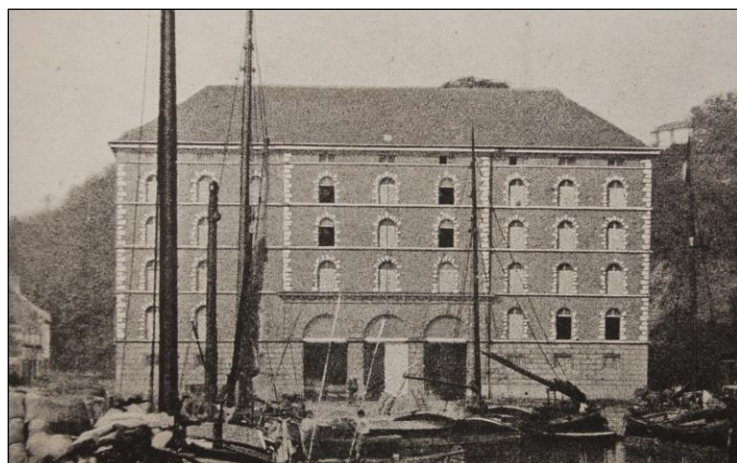

FIG. 23: Foto van het 'Entrepôt', gebouwd in 1849. (©stadsarchief Leuven)

FIG. 24: Het 'Entrepot' op het einde van de 20ste eeuw¹⁶. (©Clara Hermans)

¹⁶ <http://www.opek.be/historiek-0>

7 RESULTATEN VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

7.1 INLEIDING EN WERKWIJZE

Tijdens het eerste bezoek werd al snel duidelijk dat de imposante bakstenen boogfundering net ten noorden van het huidige 'Entrepot' (fig. 25) behoorde tot een voorloper van een groot gebouw. De muur liep tevens in het verlengde van de noordelijke muur van het huidige 'Entrepot'. De aangetroffen archeologische sporen bevonden zich in een kleine werkput van ongeveer 7 op 2,5 m (17,5 m²), die voor de aanleg van nutsleidingen door de aannemer was uitgegraven (fig. 26). Het onderzoek startte met het verder verwijderen van de overtollige grond. Hierna werd alles opgeschoond, gefotografeerd en ingemeten. De staalname tijdens het onderzoek bestond uit twee houtmonsters voor dendrochronologische analyse en twee grondmonsters voor macrobotanisch onderzoek. Op uitzondering van een viertal natuurstenen zijn er geen archeologische vondsten.

FIG. 25: Situering van de werkput (in het rood) ten noorden van het 'Entrepot'.

FIG. 26: Zicht op de volledige werkput met de funderingsresten.

7.2 DE SPOREN

In totaal werden twintig archeologische sporen herkend (fig. 27). Deze sporen, funderingsresten en andere sporen konden in twee aparte groepen worden ingedeeld.

De eerste groep bestaat uit sporen die te maken hebben met de opbouw en fundering van een eerste funderingsmuur (sporen S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S18 en S20). Om de funderingsmuur (S1) te bouwen werd een funderings- of werksleuf uitgegraven die na het beëindigen van de werken onderaan met een 12cm zandlemig grijsgroen laagje (spoor 18) en daarna met een pakket van geelgrijze zandige vulling (spoor S20) werd opgevuld (fig. 28). De bakstenen muur die in deze sleuf werd opgebouwd is gefundeerd op vijf straalsgewijs neergelegde houten balken van ongeveer 30 cm breed en 10 cm dik¹⁷ (sporen S3, S4, S5, S6 en S7)¹⁸. Daarna werd dwars op deze onderliggende balken een tweede balk van 6 cm breed en 6 cm dik, over de hele lengte, gelegd (spoor S2). Hierop werd met een grijze kalkmortel een iets bredere fundering gemetseld (60 cm hoog en 115 cm breed) van 8 rijen bakstenen¹⁹ (spoor S1)²⁰. Hogerop versmalde de fundering tot 100 cm en konden 19 rijen resterende bakstenenrijen geteld worden. In het hogerop gelegen vlak kon nog net worden vastgesteld dat de brede bakstenen fundering hier een hoek van 90° maakte en verder werd gezet in zuidelijke richting. Hierdoor weten we met zekerheid dat het de hoek van het gebouw betreft.

¹⁷ Deze doen qua afmeting en dikte denken aan treinbielzen.

¹⁸ Van spoor S4 restte geen hout meer in het vlak. Dit werd door de graafmachine vernield. Er was wel duidelijk een negatief spoor te herkennen.

¹⁹ Formaat 18 x 9 x 4,4 cm.

²⁰ Deze bredere fundering was door de voorafgaandelijke graafwerken zwaar vernield door de machine.

De ander groep sporen bestaat uit een tweede, latere funderingsaanleg in de vorm van een funderingskuil, een funderingsboog en een muur (fig. 29). Om deze fundering aan te leggen werd een kuil uitgegraven die helemaal onderaan werd opgevuld met grijsgroene zandleem (spoor S12) waarin eerst twee haaks op elkaar liggende houten balken van ongeveer 20 cm breed en 20 cm dik werden aangebracht (sporen S13 en S14) en stenen blokken in natuursteen (fig. 30). Dit wijst erop dat het gaat om herbruikt materiaal. In totaal konden een viertal blokken gerecupereerd worden. Op de twee funderingsbalken werd een bakstenen fundering (spoor S11) aangebracht gemetseld met een grijze kalk/cementmortel die onzorgvuldig is afgeschraapt tussen de baksteenrijen. Maximum is deze muurfundering 100 cm breed. Vanaf de houten balken werden er 20 rijen bakstenen haaks gemetseld om dan met vier trapjes te versmallen tot 80 cm. De rest van de funderingskuil werd opgevuld met een zandlemig geelgrijs pakket (spoor S19). Op deze opvulling en tussen de sporen S1 en S11 werd uiteindelijk een bakstenen²¹ grondboog (spoor S8) aangebracht bestaande uit twee rijen bakstenen gemetseld met een grijze kalk/cementmortel identiek aan deze van spoor S11. Bovenop de boog is de aanzet te zien van een muur, met dezelfde soort bakstenen en mortel kops gemetseld (sporen S 9 en S10).

Resten ons nog twee sporen namelijk S15 en S16. Spoor S15 lijkt ons een verkleuring van de natuurlijke ondergrond door de bovenliggende balk te zijn. Spoor 16 is de grijsbruine opvulling aan de zuidelijke zijde van de bakstenenfundering.

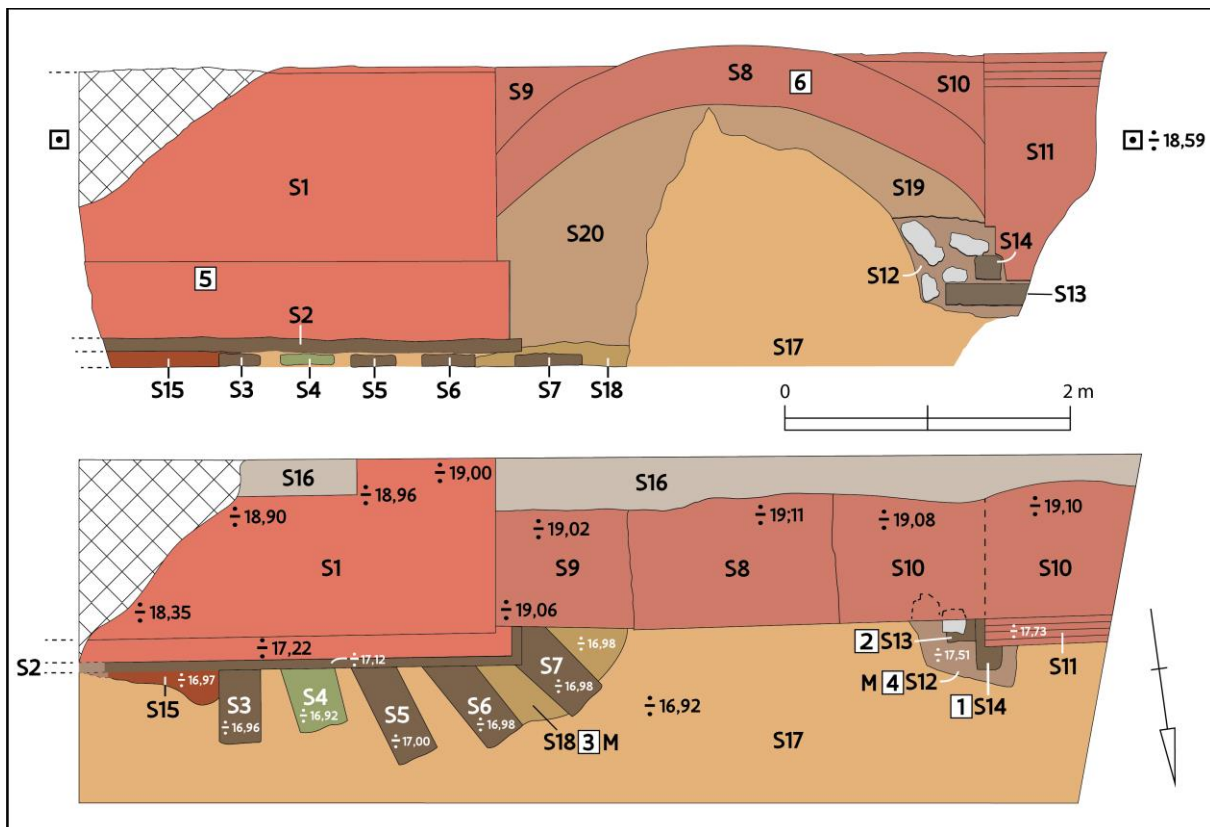

FIG. 27: De coupe en het totale sporenplan met hoogtemetingen in TAW.

²¹ Formaat 22 x 11 x 5 cm.

FIG. 28: De eerste groep van sporen met de funderingsmuur en de houten ligbalken.

FIG. 29: De tweede groep van sporen met de funderingsmuur en de houten ligbalken.

FIG. 30: Detail van kuil S12 met de funderingsbalken S13 en S14.

7.3 DE VONDSTEN

Er werden geen aardewerk-, bot- of metaalvondsten aangetroffen tijdens dit onderzoek. Alleen vier blokken in Gobertange-steen²² konden worden gerecupereerd in funderingskuil S12. Twee van deze stenen vertonen duidelijk profielen die ons doen denken aan randen van daken of vensters (fig. 31). Ze zijn echter zodanig afgesleten dat we er niets meer in kunnen herkennen. Een derde vertoont een rechte hoek, waarschijnlijk een hoeksteen, en duidelijke beitelsporen op één vlak (fig. 32), terwijl de vierde een rechthoekige blok is.

FIG. 31: Twee Gobertange-stenen met profiel.

FIG. 32: Steen met een rechte hoek en beitelsporen.

²² Met dank voor de determinatie van deze stukken door Roland Dreesen.

7.4 MACROBOTANISCH ONDERZOEK²³

Twee monsters, uit sporen S12 en S18 werden gecontroleerd op de aanwezigheid van zaden en vruchten. Er werden enkele onverkoolde resten in aangetroffen (Tabel 1). Aan de hand van het materiaal is het echter onmogelijk te beoordelen of het al dan niet om resten gaat die tot de oorspronkelijke vulling van deze sporen hoort, of dat ze er later onder invloed van bioturbatie in terecht zijn gekomen en dus als recente verstoring moeten worden beschouwd. Gezien de aard van de vulling, waar de kans op bewaring van onverkoolde resten klein is, lijkt het laatste het meest waarschijnlijk.

Spoornummer	12	18	
Datering	19de eeuw	19de eeuw	
Inventarisnummer	4	3	
Werkput	1	1	
Densiteit (zw/w/r/v/zv)	zw	zw	
Diversiteit (zw/w/r/v/zv)	zw	zw	
Bewaring (ov/c/min)	ov	ov	
Conditie (s/m/g)	s	s	
Intrusief ?	x?	x?	
Wilde planten			
<i>Chenopodium album</i> (ov)	x	-	melganzenvoet
<i>Fumaria officinalis</i> (ov)	x	-	duivenkervel
<i>Mercurialis annua</i> (ov)	x	-	tuinbingelkruid
<i>Polygonum lapathifolium</i> (ov)	x	-	beklierde duizendknoop
<i>Polygonum</i> sp. (ov)	-	x	duizendknoop
<i>Rumex</i> sp. (ov)	-	x	zuring
takjes/worteltjes (ov)	x	-	

Tabel 1: Zaden en vruchten aangetroffen in de onderzochte sporen. (zw: zeer weinig, ov: onverkoold, s: slecht)

²³ Onderzoek door Brigitte Cooremans.

7.5 HOUTONDERZOEK²⁴

Van beide funderingsbalken onder de bakstenenfundering S11 werd een houtmonster genomen om de stukken eventueel dendrochronologisch te dateren. Beide balken zijn gemaakt uit beukenhout (*Fagus sylvatica*). Daar de groeiringsreeks slechts 53 ringen bevatte voor het ene en 56 voor het andere houtmonster kon er geen sluitende datering aan worden gekoppeld. Daarenboven bestaat er geen lange referentiekalender voor beuk in onze regio. Er zijn wel een aantal gedateerde, relatief korte kalenders voor middeleeuwse sites uit België, maar met deze werd geen overeenkomst gevonden.

8 INTERPRETATIE EN CONCLUSIE

Van in het begin bij de werkzaamheden was het duidelijk dat de aangetroffen resten behoorden tot een voorloper van het 'Entrepot'. Archeologische resten van eventueel oudere gebouwen, bewoning of straten werden niet aangetroffen, niet zo verrassend gezien de vondstomstandigheden en de ingrijpende werkzaamheden in het verleden en het heden,. Niet alleen de zware robuuste funderingen wezen in de richting van een groot complex zoals het 'Openbaar Entrepot' maar het verdere onderzoek toonde dit ook duidelijk aan. Zowel het historisch als het cartografisch en iconografisch onderzoek wijst in de richting van resten die toebehoren aan het 'Entrepot' dat op deze plaats, aan de voet van de Keizersberg en aan de westzijde van de vaartkom, in 1846-1849 werd gebouwd. De plattegrond en het uitzicht van dit gebouw is gekend door deze cartografische en iconografische bronnen. Uit de historische bronnen is gekend dat er in 1852, na de aanleg van de spoorlijnen aan de zijde van de Keizersberg, bijgebouwd werd en later verder werd uitgebreid. Hiervoor werd een deel van de voet van de Keizersberg afgegraven, waardoor er een doorgang ontstond achter het 'Entrepot' tussen Achter de Latten en de Burchtstraat.

In de archeologische resten en sporen zijn deze bouwfasen goed te herkennen. Zoals beschreven zijn er twee groepen van sporen die behoren tot twee bouwfasen.

De sporen van de eerste groep behoren tot de eerste bouwfase van het 'Entrepot' in 1846-1849. Na het uitgraven van een funderingssleuf werden er voor de stabiliteit treinbiels neergelegd waarop een dwarse balk kwam te liggen die ervoor zorgde dat men van een horizontaalvlak kon metselen. Na het optrekken van de fundering werd de funderingssleuf toegegooid. Voor de uitbreiding met een zoutmagazijn in 1852 groef men een nieuwe funderingssleuf tegen de noordwestelijke hoek van het reeds bestaande gebouw. Daar men hierbij terecht kwam op de oude funderingssleuf, die na 3 jaar zeker nog niet gecompacteerd was en onstabiel bleek, besloot men eerst de funderingsmuur te metselen bijkomend gefundeerd op twee houten balken. De kuil hierrond werd voor de stevigheid opgevuld met grond gevuld met herbruikte stenen in Gobertange. De stenen met profiel en een rechte hoek kunnen afkomstig zijn van de ruïnes van de Keizersberg maar dat is niet met zekerheid te zeggen. Tussen de oorspronkelijke bakstenen funderingsmuur en de nieuwe fundering werd een funderingsboog opgetrokken om de onstabiliteit van de ondergrond op te vangen.

Door het uitgebreide 19de-eeuwse bronnenmateriaal kunnen deze archeologische sporen duidelijk gedetermineerd worden als de resten van het oorspronkelijke 'Entrepot' uit 1846-1849 en van zijn zoutmagazijn uit 1852. Deze resten zijn veel massiever dan gedacht waardoor ze onverwacht toch opdoken ondanks alle latere verbouwingen, wegenis- en nutsleidingswerken. De archeologische registratie is belangrijk, zowel voor de exacte lokalisatie van deze gebouwen als voor de kennis over de diepte en het massieve voorkomen van hun funderingen.

²⁴ Onderzoek door Kristof Haneca.

DE GROOTE K., MOENS J. & VYNCKIER G. 2015: Afbreken en opbouwen, archeologische toevalsvondsten in Vlaams-Brabant in 2014. In: DEGRYSE H. (red.): *Archeologie 2014. Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*, Leuven, 32-37.

REYGEL P. 2012: De Keizersberg van Leuven. Een archeologisch onderzoek naar de zuidelijke toegang. In: DEGRYSE H. (red.): *Archeologie 2012. Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant 2012*, Leuven, 6-9.

REYGEL P. & WESEMAEL E. 2011a: *Archeologische opgraving aan de Wolvengang te Leuven. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de stad Leuven*, Aron Rapport 120, Sint-Truiden.

REYGEL P. & WESEMAEL E. 2011b: *Prospectie met ingreep in de bodem aan de zuidelijke toegang van de Keizersberg te Leuven*, Aron Rapport 126, Sint-Truiden.

SEVENANTS W., DEVROE A., LANGOHR R., MIKKELSEN J.H. & VANNIEUWENHUYZE B. 2010: *Archeologische evaluatie en waardering van de site Keizersberg (Leuven, provincie Vlaams-Brabant)*, Rapport 2010-7.

VANDER GINST V. & SMEETS M. 2016: *Het archeologisch vooronderzoek aan de Sluisstraat te Leuven*, Studiebureau archeologie, Archo-rapport 367, Kessel-Lo.

VYNCKIER G. 2012a: *Rapportage toevalsvondst: Vaartkom, Leuven (Prov. Vlaams-Brabant)*, (onuitgegeven rapport), Brussel.

VYNCKIER G. 2012b: *Een toevalsvondst aan de Vaartkom in Leuven*, Leuven historisch Genootschap, Driemaandelijks nieuwsbrief 9/35, 14-17.

WESEMAEL E. 2011: *Bouwhistorische en archeologische werfbegeleiding naar aanleiding van de restauratieopdracht 'Burchtmuur Keizersberg'*, Aron Rapport 112, Sint-Truiden.

10 BIJLAGEN²⁵

10.1 SPORENLIJST

10.2 FOTO INVENTARIS

10.3 FOTO'S

²⁵ De digitale bijlagen van de sporenlijst, de foto-inventaris, de foto's en de vondsten worden bewaard op het Agentschap Onroerend Erfgoed. Foto's kunnen opgevraagd worden via <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/diensten/archief/>